

Juli 2024

Opening

Welkom bij het post-COVID journaal van juli 2024. In dit journaal staan we uitgebreid stil bij de in juni gepubliceerde kennisagenda post-COVID. En verder een aantal korte berichten:

- Onderzoeksportaal
- Post-COVID klinieken
- Paramedische herstelzorg

Kennisagenda

Half juni is de kennisagenda post-COVID gepubliceerd. Deze kennisagenda bevat de meest urgente onderzoeksvragen op het gebied van preventie, screening, diagnostiek en behandeling. De kennisagenda is ontwikkeld door de Federatie Medisch Specialisten en het Nederlands Huisartsen Genootschap, in nauwe samenwerking met onder andere patiëntenorganisaties. De agenda bevat een top 10 van behandelvraagstukken en een top 5 van kennisvragen op het gebied van preventie, screening en diagnostiek. Op basis van de opgestelde kennisvragen stelt ZonMw in augustus een nieuwe subsidieoproep voor onderzoeken open.

In dit journaal leggen we de focus op kennisvraagstukken op het gebied van medicamenteuze behandeling. Deze zijn grofweg onder te verdelen in drie categorieën: behandeling ter preventie, offlabel behandelingen en behandeling van individuele symptomen.

Kennisagenda

www.nhg.org/actueel/kennisagenda-met-belangrijkste-onderzoeksvragen-post-covid
www.zonmw.nl/nl/nieuws/vooraankondiging-nieuwe-subsidieoproep-onderzoeksprogramma-post-covid

Behandeling ter preventie

De kennisagenda roept op tot meer onderzoek naar behandelingen ter preventie van post-COVID. Bij behandelingen ter preventie draait het om de vraag of post-COVID voorkómen kan worden, bijvoorbeeld door vaccinatie of behandeling tijdens acute COVID-19. Hierover is nog weinig bekend. Omdat vaccinatie de kans op acute COVID-19 vermindert, is de kans ook kleiner dat post-COVID ontstaat. De vaccins beschermen echter alleen tijdelijk tegen infectie. Of de kans op post-COVID na een infectie bij gevaccineerde patiënten ook kleiner is, is eveneens onzeker. Diverse onderzoeken wijzen in de richting van een klein beschermend effect. Dit zijn echter vooral observationele onderzoeken. Definitieve conclusies zijn daardoor nog niet mogelijk. De Gezondheidsraad concludeerde onlangs ook dat er te veel onzekerheden zijn om vaccinatie te adviseren om post-COVID te voorkómen.

Over het effect van medicamenteuze behandeling tijdens acute COVID-19 op het ontstaan van post-COVID is eveneens weinig bekend. Sommige potentiële behandelingen, zoals de virusremmer nirmatrelvir/ritonavir en metformine, hebben in een enkele studie positieve resultaten laten zien. Het effect is echter nog allerm minst zeker. De resultaten zijn vaak tegenstrijdig en ook zitten er behoorlijke beperkingen aan de studies. Van behandelingen die worden toegepast in de tweedelijnszorg, zoals immunosuppressiva, is ook nog weinig bekend. Momenteel is dus nog onduidelijk of behandeling van acute COVID-19 de kans op post-COVID beïnvloedt.

Behandeling ter preventie

www.sciencedirect.com/science/article/pii/S088915912300079X

www.gezondheidsraad.nl/onderwerpen/vaccinaties/documenten/adviezen/2024/03/27/advies-covid-19-vaccinatie-in-2024

www.jamanetwork.com/journals/jamainternalmedicine/fullarticle/2802878

[www.thelancet.com/journals/laninf/article/PIIS1473-3099\(23\)00299-2](http://www.thelancet.com/journals/laninf/article/PIIS1473-3099(23)00299-2)

www.onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1002/jmv.28750

Offlabel behandelingen

De kennisagenda roept ook op tot meer onderzoek naar potentiële offlabel behandelingen tegen post-COVID. Dit gaat vooral om middelen met een link met de huidige pathofysiologische hypothesen. Ook middelen die al langer onderzocht of toegepast worden bij vergelijkbare aandoeningen, zoals ME/CVS, staan genoemd. In de kennisvragen staan SSRI's, antihistaminica, hyperbare zuurstoftherapie en immuunmodulerende geneesmiddelen expliciet genoemd.

Op basis van patiëntenrapportages hebben SSRI's mogelijk een gunstig effect op onder andere hersenmist en overprikkeling. Serotonine is één van de vele mogelijke factoren die een rol spelen bij de pathofysiologie van post-COVID. Antihistaminica kunnen de afgifte van inflammatoire cytokines verminderen. Hiervan zijn klinische verbetering en verbetering van cognitieve klachten bij post-COVID beschreven. Het veronderstelde mechanisme van hyperbare zuurstof is de beïnvloeding van inflammatoire en cytokineresponsen, diverse cellulaire mechanismen en neuroplasticiteit. Beschikbare studies beschrijven een verbetering van onder andere cognitieve klachten, vermoeidheid, slaap en pijn. Er worden echter ook veel bijwerkingen gerapporteerd, waaronder hoest, pijn op de borst en ongemak.

Bij al deze behandelingen geldt dus dat er aanwijzingen zijn voor een gunstig effect, maar dat goed opgezette studies noodzakelijk zijn om de effectiviteit en veiligheid te bepalen.

Offlabel behandelingen

www.nature.com/articles/s41598-023-45072-9

[www.cell.com/cell/fulltext/S0092-8674\(23\)01034-6](http://www.cell.com/cell/fulltext/S0092-8674(23)01034-6)

journals.sagepub.com/doi/10.1136/jim-2021-002051

www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0022399923002465

www.nature.com/articles/s41598-022-15565-0

www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2213158222002832

bmcinfectdis.biomedcentral.com/articles/10.1186/s12879-023-08002-8

Behandeling symptomen

Post-COVID wordt gekenmerkt door veel verschillende klachten en symptomen. De kennisagenda roept daarom ook op tot onderzoek naar behandelingen gericht op symptoombestrijding van specifieke klachten. In de huidige zorg zijn hiervoor ook al mogelijkheden. Specifieke klachten, bijvoorbeeld pijn, orthostatische intolerantie en psychische klachten, zijn te behandelen volgens bestaande richtlijnen. Dergelijke behandelingen grijpen niet aan op de oorzaken van post-COVID, maar kunnen wel symptoomverlichting geven bij patiënten. Welke specifieke symptoombehandelingen mogelijk zijn en wat het effect is op bijvoorbeeld kwaliteit van leven, participatie in samenleving, herstel en prognose blijft ook onderwerp van onderzoek.

Onderzoeksportaal

Patiënten met post-COVID of langdurige klachten na een COVID-19 vaccinatie kunnen sinds kort deelnemen aan onderzoek. Aanmelden kan via het landelijke portaal Postcovidonderzoek.nl. Deelnemers krijgen elke drie maanden een vragenlijst over hun gezondheidsklachten en medicatiegebruik. Daarnaast kunnen ze uitgenodigd

worden voor verder wetenschappelijk onderzoek. Met het portaal kunnen onderzoekers direct de juiste patiënten vragen voor deelname aan bepaald onderzoek. Het portaal is onderdeel van het recent opgerichte Post-COVID Netwerk Nederland.

Onderzoeksportaal

www.postcovidonderzoek.nl

Post-COVID klinieken

De Nederlandse Federatie van Universitaire Medische Centra is in overleg met alle betrokken partijen gestart om de gespecialiseerde post-COVID-klinieken vorm te geven. Daarbij willen ze gebruikmaken van ervaringen in Duitsland. In dit kader heeft een delegatie van artsen en patiënten recent twee Duitse klinieken bezocht. In Duitsland bestaan al langer gespecialiseerde klinieken voor post-COVID patiënten. De delegatie bezocht één kliniek voor volwassenen en één voor kinderen, die zich specialiseren in diagnose of behandeling. Daarbij zijn ervaringen uitgewisseld en is een basis gelegd voor verdere samenwerking. In Nederland starten binnen enkele weken de eerste post-COVID-klinieken in de universitaire medische centra van Maastricht, Rotterdam en Amsterdam. Binnen enkele maanden volgen de andere universitaire medische centra.

Post-COVID klinieken

www.postcovidnl.nl/nieuws/op-bezoek-bij-post-covid-poliklieken-duitsland

Paramedische herstelzorg

De multidisciplinaire paramedische herstelzorg in de eerste lijn voor patiënten met post-COVID is sinds 1 juli uit het basispakket. Volgens het Zorginstituut heeft deze zorg geen meerwaarde in vergelijking met geen behandeling of advies en follow-up door huisarts of medisch specialist. Het ministerie van VWS heeft een overgangsregeling ingesteld voor patiënten die nu een paramedische behandeling krijgen. Patiënten die vóór 1 juli een behandeltraject in de eerste of tweede termijn zijn gestart, kunnen hun termijn van maximaal 6 maanden afmaken. Starten met een eventuele tweede termijn is niet meer mogelijk.

Paramedische herstelzorg

www.zorginstituutnederland.nl/publicaties/standpunten/2024/06/25/standpunt-eerstelijns-multidisciplinaire-paramedische-herstelzorg-na-covid-19

We hebben u weer bijgepraat over de ontwikkelingen op het gebied van post-COVID. Het volgende post-COVID jaarnaal verschijnt in september. Hebt u opmerkingen, tips of aanvullingen naar aanleiding van het post-COVID jaarnaal? Laat het ons weten. En abonneer u op ons YouTube-kanaal of de jaarnaalupdate om geen aflevering te missen.

Informatie en abonneren

info@ivm.nl

www.medicijngebruik.nl/nieuwsbrief?init